

PRO BEZSTAROSTNÝ ŽIVOT DĚTÍ
Rodinná politika vlády a kroky pro ochranu práv dítěte

Úvodní slovo premiéra Mirka Topolánka

Děti jsou naše budoucnost. Proto rodinná politika každé odpovědné vlády – a my chceme být odpovědnou vládou - musí přesahovat horizont jednoho volebního období a myslet dále dopředu. Na druhé straně vím, že žádný kabinet neumí zajistit zdravý vývoj mladé generace. To dokáže jen fungující rodina. Stát pouze může - a musí - rázně zasáhnout tam, kde tento přirozený nástroj zklame.

Opatření, která vláda navrhuje, směřují k ekonomickému posílení rodin s dětmi, k pomoci rodičům s výchovou a k zajištění kvalitního vzdělání. Úpravy daní, změny v sociální oblasti a ve školství vedou k tomu, aby rodiče nebyli ekonomicky trestáni za to, že se rozhodli děti mít, aby si mohli sami rozhodnout a skloubit výchovu dětí s nástupem do zaměstnání, aby měli možnost vybrat pro své děti ten nejlepší druh vzdělání.

Ne všude však věci fungují tak, jak mají. Proto ministerstva práce a sociálních věcí, zdravotnictví, školství, spravedlnosti, vnitra a ministryně pro lidská práva činí kroky k posílení ochrany práv dětí. Nejde nám o to suplovat rodinu či zasahovat do její funkce. Vláda chce naopak pomoci rodičům, aby se uměli sami vypořádat s případnou složitější situací. V extrémních případech, kdy rodina není dětem oporou, ale noční můrou, však musí stát umět jednat. Vláda proto kontinuálně pracuje na tom, aby sjednotila roztržitý systém sociálně-právní ochrany dětí, aby sociální pracovníci, učitelé, lékaři a policisté postupovali koordinovaně, aby stát měl přehled a mohl účinně bránit ústavou zaručená práva těch, kteří se ještě sami bránit neumějí. I v těchto smutných případech ale má vláda stále na mysli, že prevence je lepší než represe.

KONCEPCE PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI A DĚTI ŽIJÍCÍ MIMO VLASTNÍ RODINU

Koncepční materiál byl schválený vládou na konci roku 2006 a stanovuje rámec dalšího směřování sociálně-právní ochrany dětí. Koncepce je průběžně naplňována a její směřování má své opodstatnění v kontextu současné situace, kdy je nutné čelit obzvláště složitým a závažným případům ohrožování nezletilých dětí. Základními postupy při péči o ohrožené děti bude podpora současné spolupráce všech zainteresovaných subjektů (sociálních pracovníků, odborníků, vychovatelů, učitelů, atp.) ve formě tzv. „případových konferencí“ a práce s dítětem na bázi individuálního plánu péče o dítě.

STANDARDY KVALITY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Ministerstvo práce a sociálních věcí vytvoří standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, které zakotví základní podmínky práce s ohroženými dětmi. Tyto standardy upraví jednak práci orgánů sociálně-právní ochrany dětí z hlediska kvality i kvantity (tj. standardizované postupy a standardy počtu pracovníků). Dále budou sjednoceny podmínky náhradní péče o děti, a to jak v náhradní rodinné péči, tak i v péči ústavní a v dalších typech pobytových zařízení pro děti.

MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Ministerstvo práce a sociálních věcí v současné době realizuje transformaci systému mezinárodněprávní ochrany dětí. Tato transformace se dotýká proměny *Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí*, který je ústředním orgánem v této oblasti. Ministerstvo zřizuje expertní panel, který bude podporovat obecní a krajské úřady při výkonu opatrovnictví nezletilých dětí v mezinárodněprávním kontextu. Ministerstvo práce a sociálních věcí se také podílí na činnosti pracovní skupiny k mezinárodněprávní ochraně dětí, která vznikla z iniciativy Ministerstva spravedlnosti, a jejímž účelem je především sladit postupy orgánů sociálně-právní ochrany dětí a soudů.

Mimo jiné tak budou distribuovány informační materiály na orgány sociálně-právní ochrany dětí a směrem k veřejnosti.

Další významné změny jsou realizovány v oblasti mezinárodních adopcí. Ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí jsou ověřovány postupy směrem k tomu, aby se mezinárodní adopce stala skutečně posledním řešením situace dítěte (tj. aby bylo skutečně ověřeno, že nelze nalézt novou rodinu v rámci České republiky). Jedná se konkrétně o vytváření aktivních komunikačních kanálů mezi jednotlivými úřady v ČR a mezi úřady a nestátními organizacemi. Dále je zpracováván systém sledování dítěte po jeho osvojení do zahraničí, a to zejména směrem ke sjednocení pravidel s partnerskými zeměmi v tomto směru. Mezinárodní osvojení nebylo ze strany ČR zastaveno, pouze aktuálně probíhá dvojité prověřování všech postupů.

SPOLUPRÁCE ORGÁNŮ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ A SOUDŮ

Ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti je aktivně řešena problematika týkající se nezletilých dětí, převážně formou přímé komunikace v rámci pracovních skupin. Jedná se zejména o otázky výkonu rozhodnutí na nezletilých dětech (tzv. „exekuce dětí“), řešení nezákonného přemístění dětí z nebo do jiné země (tzv. „mezinárodní únosy dětí“) a otázky opatrovnického řízení ve věci nezletilých dětí. Ministerstvo práce a sociálních věcí bude usilovat o prohloubení spolupráce mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí a soudy, zejména z hlediska délky trvání soudního řízení.

SLUČOVÁNÍ AGENDY PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

Jednou z překážek zajištění komplexní a provázané pomoci pro ohrožené děti a jejich rodiny je koordinace této agendy v rámci jednoho rezortu.

Ministerstvo práce a sociálních věcí komunikuje se zástupci Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva vnitra s cílem aktivního řešení této situace. Bude provedena analýza činnosti jednotlivých rezortů a stanoven rozsah agendy péče o ohrožené děti.

Následně bude na základě společné dohody stanoveno a zrealizováno optimální řešení v podobě jednotného koordinačního orgánu.

NÁRODNÍ ÚŘAD PRO ZAMĚSTNANOST A SOCIÁLNÍ SPRÁVU

Ministerstvo práce a sociálních věcí již několik měsíců (tedy zcela nezávisle na aktuální kauze týraného dítěte v Kuřimi) připravuje vytvoření jednotné specializované státní správy – Národní úřad pro zaměstnanost a sociální správu. Dosavadní roztržitou strukturu institucí (státních i samosprávných) nahradí od 1. 1. 2009 jeden specializovaný správní úřad. Obecní úřady tak budou odbřemeněny od výkonu státní správy v sociální oblasti. Nový úřad bude komplexně zaměřený na klienta v oblastech zaměstnanosti, sociálních dávek a sociálně-právní ochrany.

Národní úřad pro zaměstnanost a sociální správu by měl mimo jiné sjednotit činnost všech orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Nový systém odstraní současnou roztržitou sociálně-právní ochranu dětí, která bude přímo a metodicky jednotně řiditelná a přímo kontrolovatelná. Budou tak sladěny i pravomoci z hlediska místní příslušnosti soudu, policie a sociálně-právní ochrany dětí. Zřízení jednotné státní správy bude znamenat i posílení sociální terénní práce.

HODNOCENÍ SYSTÉMU PÉČE O RIZIKOVÉ, OHROŽENÉ A DELIKVENTNÍ DĚTI

Ministr vnitra jako předseda Republikového výboru pro prevenci kriminality předloží ve III. čtvrtletí 2007 Koncepční materiál pro vládu ČR, *Hodnocení systému péče o rizikové, ohrožené a delikventní děti*, ve kterém bude zhodnocen celý systém, budou detekována slabá místa a navržena efektivní opatření. Součástí uvedeného materiálu je již funkční projekt *Systém včasné intervence* (dále jen SVI).

SYSTÉM VČASNÉ INTERVENCE

SVI je realizován Ministerstvem vnitra a partnery (Probační mediační služba ČR, MPSV, obce). Zásadním způsobem zkvalitňuje systém péče o rizikové, ohrožené a delikventní děti. Projekt je již realizován v Ostravě, Svitavách a Hradci Králové. V roce 2007 bude spuštěn v celém okrese Šumperk a Náchod a dále ve městech Nový Jičín a Mělník. Projekt je postaven na třech pilířích:

- ✓ vytvoření nástroje spolupráce mezi institucemi, které jsou účastníky SVI – Týmu pro mládež (orgány sociálně-právní ochrany dětí, Policie ČR, justiční orgány, obecní policie, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení a nestátní neziskové organizace),
- ✓ vytvoření jednotného informačního prostředí, které umožňuje předávání, doplňování, sdílení a vyhodnocování informací mezi účastníky SVI a zjednodušení; umožňuje také přesun informací v případě, že se klient (jeho rodina) stěhuje, informace jdou za ním příslušným subjektům (např. orgánům sociálně-právní ochrany dětí),
- ✓ konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa; např. probační resocializační programy, alternativní programy, pedagogicko psycho-logické poradny, speciální programy pro práci s rizikovým klientem.

PROGRAM BUDOVÁNÍ SPECIÁLNÍCH VÝSLECHOVÝCH MÍSTNOSTÍ PRO DĚTSKÉ OBĚTI A SVĚDKY

Cílem programu je:

- ✓ minimalizovat traumata způsobená dětem - obětem a svědkům trestné činnosti - při vedení a opakování výslechů v rámci trestního řízení,
- ✓ vytvořit takové podmínky, aby výslech mohl být dokonale zdokumentován, popřípadě přímo sledován orgány činnými v trestním řízení, a nemusel být tedy opakován,
- ✓ vybudovat síť speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky pokrývající celou Českou republiku.

Ministerstvo vnitra finančně podpoří výstavbu či modernizaci těchto místností celkovou částkou cca 2 400 000,- Kč z prostředků vyčleněných na prevenci kriminality. Místnosti budou v roce 2007 vybudovány ve městech Praha (modernizace), Příbram, Mnichovice (pro Okresní ředitelství policie Praha – venkov), Cheb, Most, Liberec, Hradec Králové, Trutnov, České Budějovice, Brno, Olomouc, Jeseník.

VZDĚLÁVÁNÍ POLICEJNÍCH SPECIALISTŮ

MV (odbor prevence kriminality) dlouhodobě spolupracuje s velvyslanectvím Spojeného království Velké Británie a Severního Irska při předávání britských zkušeností s vyšetřováním mravnostní trestní činnosti na dětech.

Na leden 2008 je připravován mezinárodní seminář pro policisty a další subjekty činné v trestním řízení na téma "Kriminalita páchaná na dětech po Internetu".

SPOLUPRÁCE S LINKOU BEZPEČÍ

MV (odbor prevence kriminality) dlouhodobě spolupracuje s Linkou bezpečí. V roce 2006 finančně podpořil vydání publikace *Děti a jejich problémy*.

Jedná se sborník studií k jednotlivým problémům, se kterými se děti setkávají a které následně vyžadují zásah společnosti. V roce 2007 se odbor prevence kriminality MV přihlásil k podpoře projektu Linky bezpečí *Bezpečný internet dětem*.

POSÍLENÍ OCHRANY DĚTSKÝCH OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ

Ministerstvo vnitra jako aktivní členem *Výboru pro práva dítěte při Radě vlády ČR pro lidská práva* se podílí na posilování hlavních cílů činnosti *Výboru*:

- ✓ zabránění, aby se samotné státní orgány nedopouštěly tzv. systémového týrání, tj. takového týrání, kdy je dítě psychicky traumatizováno systémem, který je vlastně k jeho ochraně určen (např. sekundární viktimizace dětské oběti, její vytržení z rodinného prostředí umístěním ve výchovném zařízení, netaktní, necitlivý a lhostejný přístup k dětské oběti),
- ✓ minimalizování negativních dopadů na psychiku,
- ✓ zajištění intenzivní předcházení a boji proti mravnostní trestné činnosti páchané na dětech a mládeži.

AKTIVITY REZORTU VNITRA V OBLASTI BOJE PROTI NÁSILÍ NA DĚTECH

MV připravuje od roku 2008 nahrazení *Národního plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*, jehož je ministerstvo gestorem *Národním plánem boje proti násilí na dětech*, který se bude zabývat všemi formami násilí páchaných na dětech, tj. i sexuálním zneužíváním dětí bez komerčního aspektu a týráním a jiným zneužíváním dětí.

V návaznosti na tento záměr nechalo MV vypracovat studii proveditelnosti *Centra pro pohřešované a zneužívané děti*, které by mělo přispět k větší ochraně dětí před všemi formami.

Dále MV (odbor prevence kriminality) spolupracuje s MPSV na zavedení systému bezplatných asistenčních služeb dětem (psychologických, právních a sociálních), které vystupují jako svědci či oběti v trestním řízení, a účastní se jednání k vytvoření instituce, která by se komplexně zabývala problematikou ohrožených dětí (nyní je tato působnost rozdělena mezi MPSV, MŠMT, MZ a částečně mezi MV a MS).

VEŘEJNÁ SÍŤ INTERNET A BOJ PROTI DĚTSKÉ PORNOGRAFII A PEDOFÍLII

Cílem projektu je:

- ✓ boj proti šíření v síti Internet (dítě pachatel nebo oběť),
- ✓ vytvoření sítě specializovaných pracovišť a specialistů na informační kriminalitu (již je předložena koncepce),
- ✓ vytvoření jednotného místa, přes které mohou občané a veřejnost komunikovat o trestné činnosti v síti Internet (částečně již funguje ve vztahu k nadaci Naše dítě).

Ministr zdravotnictví prosadil první část **reformy zdravotnictví**, nazývanou také jako **reforma svéprávného občana**. Jejím úkolem je mimo jiné napravit vztah mezi lékařem a pacientem. Po reformě by měl mít lékař na své pacienta, a tedy i pediatr na děti a jejich rodiče, více času, měl by být motivován k tomu, aby se zajímal o celý příběh pacienta a jeho rodiny a nebyl jenom pouhým opravářem lidských těl. Aktivita Ministerstva zdravotnictví v oblasti péče o dítě jsou obsáhlé a prolínají se téměř se všemi jeho činnostmi. Priority ministra v **oblasti zvýšené péče i prevence** lze shrnout do několika následujících oblastí:

PRENATÁLNÍ A PERINATÁLNÍ PÉČE

ČR patří mezi země s nejlepší perinatální zdravotní péčí. Dosaženou úrovní kojenecké úmrtnosti 3,4 promile (3,4 zemřelých do 1 roku na 1000 živě narozených) patří Česká republika mezi země s nejlepšími výsledky na světě. Ve spolupráci s Pediatrikou společností byl vytvořen program perinatologických center významně zvyšující kvalitu poskytovaných služeb.

DOSTUPNOST A KVALITA ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB PRO DĚTI

Stejně jako v jiných oblastech bude v připravované novele zákona o veřejném zdravotním pojištění definována dostupnost zdravotních služeb v oblasti dětského lékařství a oborů souvisejících s péčí o dítě, kterou budou pojišťovny povinny zajistit.

PREVENTIVNÍ PROGRAMY PRO DĚTI A MLADISTVÉ

Velmi kladně je odbornou mezinárodní veřejností hodnocen systém preventivních prohlídek zaměřených na sledování všestranného vývoje dětí a imunizační program prováděný na základě očkovacího kalendáře, který průběžně reaguje na nové trendy v oblasti imunizace.

Ohrožené a chronicky nemocné či postižené děti jsou zařazovány do dispenzárních skupin, ve kterých jsou zvýšeně sledovány dětským lékařem a příslušnými specialisty.

Potřebná zdravotní péče je dětem hrazena z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Plátcem pojistného za děti a mladistvé do ukončení přípravy na povolání (nejvýše do 26 let) je stát. Rozsáhlou oblast prevence tvoří prevence dětských úrazů.

Úrazy jsou v České republice nejčastější příčinou úmrtí dětí a mladých dospělých. Úrazy jsou preventabilní. MZ se proto s ostatními rezorty zaměřilo na systémové řešení problematiky dětských úrazů v ČR a připravilo *Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007-2017*, který bude předložen vládě do 30.6.2007.

Cílem tohoto *Národního akčního plánu* je maximální snížení dětské úmrtnosti v České republice v důsledku úrazů a zastavení nárůstu a snížení četnosti dětských úrazů, zejména úrazů závažných a s trvalými následky.

Každoročně se podílí mimo jiné na organizaci celostátní kampaně *Národní dny bez úrazů*.

VZDĚLÁVÁNÍ ZDRAVOTNICKÝCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI PÉČE O DÍTĚ

MZ odstranilo řadu administrativních překážek bránících donedávna vzdělávacím institucím získat akreditaci pro uskutečňování vzdělávacích programů pro nelékaře v oborech souvisejících s péčí o dítě. Došlo ke zpružnění celého procesu ve vazbě na poptávku.

Se zástupci odborné veřejnosti nyní intenzivně připravuje řadu opatření, která musí zabránit nedostatku praktických lékařů pro děti a dorost včetně novely tzv. vzdělávacích zákonů.

PODPORA RODIN S DĚTMI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

MZ podpořilo finančně řadu zdravotně-sociálních projektů zaměřených na zlepšení zdraví ohrožených skupin dětí a mládeže. Jedná se o edukační programy pro dětské diabetiky a další skupiny chronicky nemocných dětí, po-bytové rekondiční programy, ale i programy rozvoje vysoce specializovaných pracovišť, která koncentrují těžce nemocné děti z celé České republiky.

UPLATŇOVÁNÍ PRÁV DÍTĚTE V PŘIPRAVOVANÉ LEGISLATIVĚ

V připravované legislativě budou důsledně uplatňována práva dítěte, která ve stávajících předpisech často po-kulhávají. Kromě stanovení těchto práv je nutné klást důraz na jejich vymahatelnost.

OPATŘENÍ PROTI ZANEDBÁVÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ, TÝRANÍ, KOMERČNÍMU A SEXUÁLNÍMU ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH

V návaznosti na řešení problematiky dětských úrazů bude obdobným systémovým způsobem řešena i prevence násilí na dětech a připravena Národní strategie prevence násilí na dětech.

MZ podporuje a je zapojeno v řadě projektů a aktivit směřujících k zabránění zanedbávání, zneužívání, týraní, komerčnímu a sexuálnímu zneužívání dětí a mladistvých. Jedná se o pomoc nejen takto postiženým dětem, ale i jejich rodinám.

Velký důraz je kladen hlavně na prevenci a časnou diagnostiku těchto stavů. Za tímto účelem byl ve spolupráci s odborníky zpracován doporučený postup při diagnostice těchto stavů a s tím spojená edukační kampaň všech zainteresovaných skupin.

PREVENCE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

V rámci priorit protidrogové politiky MZ je kladen velký důraz na prevenci a léčbu v oblasti užívání návykových látek dětmi a mladistvými. Jsou každoročně podporovány instituce za-bývající se tímto problémem, vydávány edukační materiály, podporována dostupnost těchto služeb.

RESTRUKTURALIZACE KOJENECKÝCH ÚSTAVŮ A DĚTSKÝCH DOMOVŮ DO 3 LET

MZ v současné době rovněž připravuje věcný záměr zákona o kojeneckých ústavech a dětských domovech do 3 let věku. Připravovaný zákon bude upravovat následující:

- ✓ Stávající kojenecké ústavy a dětské domovy do 3 let věku budou transformovány v „Dětská centra“. Důvodem je mimo jiné odstranit neodůvodněné stěhování dětí mezi zařízeními v závislosti na věku.

- ✓ Zákon bude řešit financování DC, které bude vícezdrojové (zřizovatel, zdravotní pojištění, MPSV, MŠMT, rodiče). Nutným předpokladem je, aby dítě, které vyžaduje převážně zdravotní péči, mělo stejný přístup k péči hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění jako všechny ostatní, na druhé straně – je-li pobyt ze sociálních důvodů, je nezbytné tomu uzpůsobit financování.
- ✓ Zákon bude specifikovat rozsah a podmínky činnosti DC, podmínky práva a povinnosti zařízení i pacientů.

Příprava zákona se neobejde bez úzké spolupráce s dalšími rezorty.

MZ je dále zapojeno do celé řady aktivit v rámci WHO a dalších evropských i světových institucí, plní úkoly vyplývající z usnesení vlády a dalších materiálů.

MZ podporuje doporučení Evropské komise, jejímž cílem je vytvoření bezpečného prostředí v rámci EU – „LIVE - Life without Injuries and Violence in Europe“ a které navazuje na program European Child Safety Alliance (ECSA) a WHO „program Child Environment and Health Action Plan for Europe (CEHAPE)“.

Ministerstvo spravedlnosti se v rámci své činnosti zaměřuje mimo jiné na problematiku práv dítěte s cílem, aby česká právní úprava držela krok s aktuálním vývojem v této oblasti. Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho a mohou svobodně vyjadřovat své názory. To je základní myšlenka, která by měla být důsledně respektována. Neopomenutelným právem dítěte je také to, že každé dítě má právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, pokud to není v rozporu s jeho zájmy. V záležitostech, které se dětí dotýkají, jako jsou například soudní řízení, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost. Zájem dítěte musí být prvořadým hlediskem při všech činnostech před veřejnými orgány nebo soukromými institucemi. V současnosti ministerstvo pracuje hned na několika projektech, jejichž ústředním motivem jsou právě děti.

TZV. MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Byla ustavena pracovní skupina, která se zabývá problematikou tzv. mezinárodních únosů dětí. Pracovní skupina vytvořila materiály pro české ambasády v zahraničí, aby došlo ke zvýšení jejich akceschopnosti při pomoci českým občanům, kteří uzavřeli manželství s cizincem a kde dochází k rodinným sporům. Zároveň byly vytvořeny obdobné materiály určené pro české orgány péče o dítě. Tyto materiály budou v nejbližší době zveřejněny, Ministerstvo spravedlnosti bude o tomto kroku informovat. Touto dobou pracovní skupina dokončuje materiál pro soudce, v němž jsou shrnuty zásadní mezinárodní rozhodnutí k této problematice. Nicméně teprve koncem měsíce června bude možná zveřejnit výstupy v této problematice, vzhledem k tomu, že bude završena činnost této pracovní skupiny.

VÝKON ROZHODNUTÍ ODNĚTÍM DÍTĚTE

Ministerstva spravedlnosti zároveň dokončuje práce na tzv. souhrnné novele občanského soudního řádu, kde je mimo jiné navrhována nová úprava výkonu rozhodnutí odnětím dítěte. Cílem navrhované úpravy je zmírnit negativní dopady tohoto typu řízení na dítě.

OCHRANA NEZLETILÝCH OBĚTÍ TRESTNÉ ČINNOSTI

V rámci prací na novém trestním řádu se rovněž počítalo se zavedením nových ochranných prvků vůči nezletilým obětem trestné činnosti. Oběti trestné činnosti bývají mnohdy postiženy nejen důsledky samotného trestného činu, ale následně třeba necitlivou medializací, která vede k dotčení jejich osobní sféry. Tento jev bývá nazýván „sekundární viktimizace“, oběť trestného činu se stává obětí podruhé.

Základním kamenem v ochraně nezletilých obětí trestných činů by proto měl být všeobecný zákaz uveřejňování informací o totožnosti oběti, který by měl být obsažen v trestním řádu.

Jako podklad pro tuto úpravu poslouží stávající úprava obsažená v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, kde již takový zákaz uveřejňování informací je obsažen. Současně s tím by mělo dojít ke zpřísnění sankcí za případné porušení tohoto zákazu.

Smyslem není vyloučit veřejnost z jednání (s výjimkou případů, kdy je to nezbytné – tato úprava již je v trestním řádu obsažena), ale vést k tomu, aby byly zveřejňovány skutečně jen relevantní informace o řízení samotném a aby došlo pokud možno k vyloučení negativních dopadů na poškozené osoby.

Původní záměr Ministerstva spravedlnosti byl, že taková úprava bude zavedena až v novém trestním řádu. S ohledem na stávající společenskou situaci se však jeví potřebným tuto část vyčlenit z rekodifikačních prací a zajistit její urychlené začlenění do současného trestního řádu.

PROMÍTNUTÍ OCHRANY NEZLETILÝCH OBĚTÍ TRESTNÉ ČINNOSTI DO OBČANSKÉHO SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Současně s tím dojde k obdobné změně v občanském soudním řízení, aby stejná úroveň ochrany byla garantována i v případných návazných civilních řízeních, které se týkají obětí trestné činnosti.

Jako příklad můžeme uvést rozhodování o svěřením dítěte, které bylo týráno svými rodiči, do pěstounské péče. I pro takové druhy řízení

by měl platit zákaz zveřejňování informací, neboť takový postup je v zájmu ochrany dítěte a zdravého vývoje jeho osobnosti.

Jelikož délka legislativního procesu činí zpravidla jeden rok, bude Ministerstvo spravedlnosti analyzovat možnost využití případných jiných prostředků, které by mohly vést alespoň k částečnému řešení daného problému do doby, než bude přijata navrhovaná zákonná úprava.

ZMĚNA PODMÍNEK INDIVIDUÁLNÍHO (DOMÁCÍHO) VZDĚLÁVÁNÍ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pracuje na přípravě úpravy podmínek, za nichž může výuka na 1. stupni základní školy probíhat doma, aby bylo zajištěno výrazné zintenzivnění komunikace mezi rodiči a školou.

Ředitel školy, kam je dítě zapsáno k individuálnímu vzdělávání, bude mít právo po dohodě s rodiči nebo zákonnými zástupci stanovit konzultační hodiny v takové míře, která se mu jeví jako potřebná. Toto opatření bude užitečné nejen z hlediska zajištění úrovně vzdělávání, ale také jako nástroj prevence sociálně-patologických jevů v případech, kdy vzniknou jakékoli pochybnosti ohledně momentální situace dítěte.

Nejedná se v žádném případě o útok na individuální vzdělávání. MŠMT naopak od 1. září letošního roku spouští projekt pokusného ověřování individuálního vzdělávání i pro 2. stupeň základní školy. V současné době je individuálně vzděláváno několik set dětí v celé České republice.

OCHRANA DĚTÍ PROTI RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ VE ŠKOLE

MŠMT zahájí jednání směřující k posílení ochrany dětí, jejichž práva jsou porušována agresivními spolužáky, kteří se opakovaně dopouštějí nejrůznějších forem šikany.

Škola by měla mít širší možnosti, jak chránit své žáky proti agresivnímu chování a šikaně, než je tomu v současnosti.

Cílem je motivovat rodiče obtížně zvladatelných a agresivních žáků, aby byli více zainteresováni na jejich chování ve škole.

PŘÍPRAVA UČITELŮ NA ŘEŠENÍ PŘÍPADŮ ŠIKANY

MŠMT zintenzivní přípravu učitelů na řešení případů šikany a předcházení jejich vzniku. Chce se také více zaměřit na pomoc dětem ve stresujících nebo přímo krizových situacích a posílit poradenskou funkci školy i v jiných oblastech. V rámci projektů financovaných z prostředků Evropské unie jsou na vybraných školách ověřovány možnosti změny systému včasného odhalování problémových projevů chování ve školách, přiblížení poradenských služeb psychologů a speciálních pedagogů žákům a učitelům škol, zkvalitnění podpory integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami atd.

MONITOROVÁNÍ VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ NA ŠKOLÁCH

Přímo řízená organizace MŠMT, Ústav pro informace ve vzdělávání, monitoruje formou rychlých šetření statistický vývoj výskytu šikany na školách a ve školských zařízeních. Cílem je poskytnout relevantnější a přesnější informace a na jejich základě přizpůsobovat politiku MŠMT v oblasti prevence sociálně patologických jevů aktuálním potřebám.

Ministryně pro lidská práva je zapojena do vládní strategie ochrany dítěte a jeho práv v rámci transformace systému sociálně-právní ochrany dítěte a náhradní rodinné péče. Prioritami rezortu je ochrana práv a respektování potřeb dítěte, monitorování a prevence špatného zacházení, týrání a zneužívání dětí a podpora expertního zázemí transformačního procesu. Stávající systém ochrany práv dítěte přežívá od dob socialismu, kdy byla prosazována kolektivní výchova a převýchova, a ani v minulých letech se systém zásadně nezměnil. Na případě týraného Ondřeje a neexistující Aničky ukázal své slabiny, mezery a nedostatky. Kromě této kauzy se objevuje řada dalších a mnoho je skrytých.

Cílem vládního plánu je dosáhnout stavu, kdy k podobným případům již nebude docházet. Nový moderní a účinný systém ochrany dítěte by měl být sjednocen (pod gesci MPSV), budou vytvořeny standardy a pravidla, kvalita bude kontrolována. Nový systém se zaměří na potřeby dítěte, ochranu jeho práv a předcházení zneužívání, týrání a zanedbávání dítěte. Stát má povinnost být ochráncem dítěte a jeho nejlepšího zájmu, zejména v případech, kdy rodiče nezvládají svoji roli.

DŮRAZ NA ZÁKLADNÍ PRINCIPY OCHRANY PRÁV DÍTĚTE

Východiskem našeho přístupu je Úmluva o právech dítěte, především „princip nejlepšího zájmu dítěte“ a právo na rodinnou péči, na růst a vývoj dítěte ve stálém a citově vřelém prostředí. Bohužel stále dochází k případům porušování dětských práv. Dětská práva často nejsou známa ani profesionálům, kteří přicházejí s dětmi do kontaktu. Podle Úmluvy o právech dítěte (čl. 3) musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí zájem dítěte. V současném systému sociálně-právní ochrany dítěte nevzniká příslušným orgánům státní správy výrazná povinnost reflektovat potřeby dítěte. Ze strany veřejných či soukromých zařízení sociální péče, soudů, správních nebo zákonodárných orgánů často dochází k nedostatečnému naplňování článku 3 Úmluvy o právech dítěte (veškerá činnost s přihlédnutím k zájmu dítěte).

Nejsou dostatečně uplatňovány moderní vědecké poznatky o potřebách a emočním rozvoji dítěte, přetrvávají tradiční stereotypy sociální práce, které v dostatečné míře nezohledňují zájem dítěte, jeho postoje a názory. Rezort ministryně Stehlíkové bude specificky podporovat vědeckou a výzkumnou činnost, mezinárodní spolupráci a vzdělávání v oblasti práv a potřeb dítěte a dbát na průběžné a efektivní zavádění získaných poznatků do praxe a výkonu sociálně-právní ochrany dítěte.

PODPORA PŮVODNÍ RODINY A NÁHRADNÍ RODINNÁ VÝCHOVA

Ze všech poznatků a z Úmluvy o právech dítěte vyplývá klíčová úloha rodiny v životě dítěte. Rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro výchovu a socializaci dítěte musí být podporována tak, aby mohla plnit svou nezastupitelnou roli při výchově dítěte. Podle článku 18. Úmluvy je úlohou státu poskytovat rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolů výchovy dětí a zabezpečovat rozvoj institucí zařízení a služeb péče o děti.

Z Úmluvy vyplývá povinnost státu důsledně dodržovat právo dítěte na výchovu v rodině. Z tohoto hlediska považujeme za potřebnou transformaci ústavní výchovy v ČR a především změnu postojů odborníků, sociálních pracovníků, politiků a veřejnosti k ústavní výchově. Musí se překonat tradiční pohled z dob socializmu na to, že ústavní výchova je vhodnou metodou socializace jedinců. Ústavní péče je ovšem v některých případech nezbytná a je v „nejlepším zájmu dítěte“.

Pokud je ale dlouhodobá a je aplikována i na děti v kojeneckém a batolícím věku, představuje pro dítě nenapravitelný negativní zásah do jeho zdraví a rozvoje. Počet dětí v ústavních zařízeních v České republice je relativně jeden z nejvyšších v EU.

Počty dětí v ústavech se dlouhodobě nesnižují a doba pobytu se nekrátí.

Sociální intervence by měla směřovat k podpoře původní rodiny, prevenci rozpadu rodiny a její sanace, k rozvoji služeb podporující dobrou funkci rodiny a její revitalizaci. Cílem reformy ústavní výchovy je snižování počtu dětí v ústavních zařízeních a úsilí o co

nejrychlejší návrat dítěte do původní rodiny či rodiny náhradní. Pouze v nezbytných případech by měla být uplatňovaná ústavní výchova, a to pokud možno pouze na přechodnou dobu.

MONITOROVÁNÍ A PREVENCE ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ, TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Podle článku 19. Úmluvy o právech dítěte má stát zajišťovat „potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením, nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.“

Významnou prioritou rezortu je monitoring kroků zaměřených k řešení a prevenci špatného zacházení, týrání a zneužívání dětí v rodině, ve školách, na ulicích a v institucích. Systémové kroky vyžaduje problematika šikany a násilí dětí školního věku a to i mimo školská zařízení. Zvláštní pozornost by měla být věnovaná dětem dlouhodobě umístěným v ústavní péči a dětem z problémových rodin a znevýhodněného prostředí.

Výbor pro práva dítěte při Radě vlády ČR pro lidská práva trvá na zavedení institutu ochrany dětských obětí, a to z důvodu jejich nerovného postavení v ČR (naproti tomu ochrana mladistvých obviněných je zakotvena v zákoně č. 218/2003 Sb. o soudnictví nad mládeží).

Zveřejnění informací o dětských obětech ať již v médiích či jejich předávání v okruhu známých, přátel apod. je hrubým porušením Úmluvy o právech dítěte, protože spouští viktimogenní dynamiku s jednoznačným rozvojem poruchy zdraví.

ODBORNÉ ZÁZEMÍ TRANSFORMAČNÍHO PROCESU

V Česku se při výkonu sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) nedostatečně vychází z poznatků současné vědy. Systémové zapojení vědy a odbornosti je nutným předpokladem pro kvalitu systému. Vzhledem k vlivu socialismu nelze vycházet jen z národní tradice (je to problém všech postkomunistických států). Je třeba podporovat zahraniční spolupráci. Vláda podpoří vědeckou a výzkumnou činnost v této oblasti.

V současné době vzniká multidisciplinární tým českých a zahraničních odborníků, zástupců politiků a občanské společnosti, který zajistí odborné zázemí pro proces transformace sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Prvním úkolem tohoto týmu je definovat filozofii, principy, hodnoty, které systém vyznává a dodržuje (na základě Deklarace práv dítěte a Deklarace lidských práv).

Bude zapotřebí vytvořit a zavést do českého sociálního systému celou řadu jednotlivých standardů týkajících se mimo jiné vyhodnocování situace dítěte a rodiny v obtížné situaci, sanace a revitalizace rodiny, tvorby individuálních plánů péče o dítě, vyhodnocení a přípravy žadatelů o pěstounskou péči a standardů pro ústavní péči.

Stát by měl legislativně a metodickými pokyny zabezpečit, aby se strategie transformace opírala o standardy a postupy, které jsou vypracovány kvalifikovanými odbornými týmy, a aby instituce a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly těmto standardům.

Bude zapotřebí určit způsob, jakým bude kontrolováno dodržování standardů v jednotlivých úřadech a institucích. Vhodným řešením může být vytvoření nezávislého orgánu, který by kromě kontroly dodržování standardů měl pravomoci jejich aplikaci vymáhat a případné nedostatky sankcionovat.

Současný systém, kdy záležitosti SPODu spadají do kompetence čtyř ministerstev a čtrnácti krajů je nevyhovující a málo flexibilní především vzhledem k účinné ochraně práv dítěte.

Institucionálním základem transformace musí být zpřehlednění systému sociálně právní ochrany dětí v ČR, a to nejlépe sjednocením základních kompetencí v této oblasti pod jeden orgán v gesci MPSV.